

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta

LAUSUNTO

mmv@eduskunta.fi

29.9.2022

Dnro 350/2022

HE 154/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023

VALTION TALOUSARVIOESITYS 2023, PÄÄLUOKKA 30. MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN HALLINNONALA**30.10.51. Porotalouden edistäminen 1 843 000 euroa (siirtomääräraha 2 v)**

Porotalouden edistämisen eli Paliskuntain yhdistyksen toimintaan kohdennettu määräraha jaetaan kahteen osaluueeseen, joille valtion vuoden 2023 talousarvioesityksessä esitetään rahoitusta yhteensä 1 843 000 euroa. Summa on sama kuin aikaisempina vuosina. Esityksen mukaan määräraha jaetaan valtiosopimusten mukaisten valtakunnan rajoilla sijaitsevien poroaitojen rakentamiseen ja kunnossapitoon (987 000 euroa) sekä porotalouden edistämiseen tähtäävään neuvonta- ja kehittämistyöhön (856 000 euroa). Valtakunnan rajoilla olevien poroesteaitojen valtion vastuulla olevat velvoitteet perustuvat valtioiden välillä solmittuihin poroaitasopimuksiin ja koskevat Suomen ja Norjan sekä Suomen ja Venäjän rajoilla olevien poroaitojen rakennus- ja kunnossapitotoimenpiteitä. Neuvontatyön tukeminen pitää sisällään myös porotalouden koetoiminnan.

CWD-tautitilanne Norjassa vaatii porojen liikkumisen tehokkaan estämisen maiden välillä. Valitettavasti Norjan poroja tulee Suomeen erityisesti Utsjoen alueella. CWD-uhkan takia suomalaiset porot tulee saada pidettyä erillään niin Norjan kuin Ruotsinkin poroista. Venäjän vastaisella rajalla porojen liikkuminen rajan yli on saatava estettyä, koska porojen noutaminen Venäjältä on Ukrainan tilanteen vuoksi vaikeutunut entisestään. Edessä lieene pian tilanne, ettei poroja saada enää hakea Venäjältä. Lisäksi muuttunut maankäyttö-, petotilanne ja syksyisin koirilla tapahtuva hirvenmetsästys poronhoitoalueella on tuonut uusia haasteita porojen kulun hallintaan ja ohjaamiseen raja-alueilla.

Yhdistyksen toimintakyky ja kyky vastata sille asetettuihin tavoitteisiin on kärsinyt pitkään resurssivaajeesta. Paliskuntain yhdistyksen toimintamenot ovat olleet vuosia samalla tasolla, vaikka esimerkiksi henkilöstökulut ovat tänä aikana nousseet. Resurssivaje näkyy henkilöstön työmäärässä, joka on monella ylikuormituksen rajoilla. Muiden maankäyttömuotojen paine poronhoitoalueelle ja poronhoitoon on kasvanut. Tämä on huomioitu myös Sanna Marinin hallitusohjelmassa, johon on kirjattu tavoite vähentää risti-riitoja porotalouden ja muiden maankäyttömuotojen välillä. Tehokas ja viiveetön vastaaminen poroelinkeinon sekä sen kaikkien sidosryhmien ja kansalaisten tarpeisiin ei ole näillä resursseilla mahdollista. Paliskuntain Yhdistyksen yhtenä tehtävänä on tukea valtion hallintoa poronhoidon asiantuntijuudella, mutta se on näillä resursseilla ja tällä maankäyttösektorin kehityksellä mahdotonta. Nykyisellään Paliskuntain yhdistys ei voi toteuttaa sille laissa asetettua tehtävää. Paliskuntain yhdistys esittää 150 000 euron lisäystä neuvonta- ja kehittämistyöhön.

Paliskuntain yhdistys esittää, että poroesteaitojen kunnossapidon määrärahaa lisätään 300 000 euroa, jotta valtakuntien välillä olevat poroesteaidat saadaan pidettyä tarpeita vastaavassa kunnossa. Kunnossapitotarve on akuutti ja Ukrainan ja Norjan tilanteen vuoksi jopa aiempaa tärkeämpi. Aktiivinen poroesteaidan kunnossapito- ja seurantatyö on myös tärkeää huoltovarmuustyötä aitamiesten pitäessä samalla silmällä raja-aluetta ja siellä tapahtuvaa liikettä.

30.20.40. Maa- ja puutarhatalouden kansallinen tuki (siirtomääräraha 2 v)

Pääministeri Sannan Marinin hallitusohjelman yhtenä tavoitteena on edistää aktiivista, kestävä ja kehittyvää porotaloutta. Ohjelman mukaan kehitetään porotalouden tukijärjestelmää ja turvataan porotalouden investointituet sekä edistetään porotalouden kehittymistä kannattavana, kestävä ja kulttuurisesti merkittävänä elinkeinona.

Porotalouden ja luontaiselinkeinojen rakennetukilain (986/2011) mukaisten investointiavustusten määrärahat ja niiden myöntövaltuutus (2 milj. euroa) ovat koko rahoituslain voimassaolo ajan olleet rajoitteena. Käytännössä avustusvarat on käytetty lähes kokonaan ensimmäisen puolen vuoden aikana. Paliskuntain yhdistys on esittänyt asiasta huolensa maa- ja metsätalousministeriölle säännöllisesti ilman tulosta. Vuodelle 2020 määrärahoihin tehtiin Sanna Marinin hallitusohjelman mukainen yhden miljoonan euron kertalisäys, mutta määrärahaa ei EU:n asettaman kahden miljoonan euron myöntövaltuuden puitteissa voitu käyttää.

Kuten muukin alkutuotanto, myös poronhoito kärsii kustannuskriisistä. Alimitoitettut investointituet ovat osaltaan vaikuttamassa kokonaistaloustilanteeseen. Paliskuntain yhdistys esittää maa- ja metsätalousvaliokunnalle, että maa- ja metsätalousministeriö ryhtyisi selvittämään EU:n myöntövaltuuksien nostomahdollisuudet ja ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin.

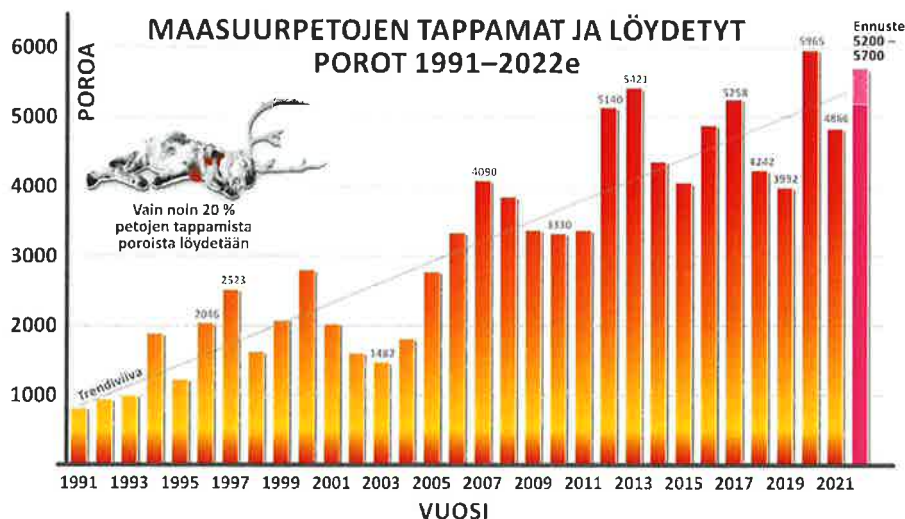
30.40.42. Petoeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaaminen (siirtomääräraha 2 v)

Petoeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaamiseen esitetään 8 850 000 euroa. Määrärahaa saa käyttää: 1) riistavahinkolaisissa (105/2009) määriteltujen suurpetojen aiheuttamien vahinkojen korvaamisesta, ehkäisemisestä, valvonnasta ja riistavahinkolain toimeenpanosta aiheutuvien menojen maksamiseen 2) enintään viittä henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen ja muiden kulutusmenojen maksamiseen sekä EU-rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitusosuutta koskevien menojen maksamiseen

Selvitysosan mukaan ”Määräraha käytetään vuonna 2022 tapahtuneiden petovahinkojen korvaamiseen. Porovahinkokorvaukset maksetaan riistavahinkolain 9 §:n 2 momentin mukaan talousarvion rajoissa ja muut vahingot täysimääräisesti. Korvattavien vahinkojen arvioidaan nousevan tai pysyvän ennallaan vuoden 2021 tasosta. Kotieläinvahinkojen arvioidaan pysyvän ennallaan. Vuonna 2021 vahinkojen määrä oli 9,5 milj. euroa, josta porovahinkojen osuus oli 9 milj. euroa ja kotieläinvahinkojen osuus 0,5 milj. euroa.”

Suurpetojen aiheuttamien porovahinkojen korvaamiseen on esitetty 7 500 000 euroa, mikä on jo lähtökohtaisesti alimitoitettu. Vahinkomäärien ennakoitaan jo selvitysosan mukaan kasvavan tai pysyvän saman kuin vuonna 2021 ja vuoden 2021 porovahinkojen korvaus oli kaikkiaan 9 miljoonaa euroa. Maa- ja metsätalousministeriö on ilveksen metsästystä koskevan kiintiöasetuksen taustamuistiossa todennut, että vuoden 2022 porovahinkoja joudutaan leikkaamaan 25–30 %, mikäli määrärahaa ei koroteta. Paliskuntain yhdistyksen laatiman ennustearvion mukaan vuoden 2023 petojen tappamana löydettyjen porojen määrä tulee olemaan 5 200–5 700 poroa (kuva 1) mikä tarkoittaa 9 400 000–10 000 000 euron korvauksia (kuva 2). Koska vahingoista löytyy maastosta vain noin viidesosa, lasketaan poronomaistajien kärsimät kokonaistappiot – jalostus-, matkailu- ja muu liiketoiminta mukaan lukien – kymmenissä miljoonissa euroissa.

Porovahinkojen korvaamiseen varattua määrärahaa tulee korottaa 10 000 000 euroon, jolloin pedon tappamina löydetyt porot on mahdollista korvata kokonaisuudessaan heti alkuvuodesta 2023.

Kuva 1: Petojen tappamana maastosta löydetty porot (noin 1/5 kokonaisvahingoista).

Kuva 2: Poroille aiheutuneiden petovahinkojen korvaukset

Petovahinkojen vähentämiseen tähtäävät toimet ovat edelleen riittämättömiä

Paliskuntain yhdistys pyytää maa- ja metsätalousvaliokuntaa kiinnittämään erityistä huomiota maasuurpetojen aiheuttamien tuhojen ennaltaehkäisemiseen.

Valtaosan kaikista koko Suomessa korvattavista petovahingoista aiheuttavat ahmat. Vahinkomäärät laskivat vuosina 2018 ja 2019 oletettavasti osin ahman poikkeuslupametsästyksen ansiosta, mutta vuodesta 2020 lähtien

ahman aiheuttamien vahinkojen määrä on noussut jälleen ja tulee olemaan jatkossakin korkea, ellei ahmojen poistolupapyynti helpotu nykyisestä.

Varsinaisia vahinkoja aiheuttavat määrällisesti eniten karhut, mutta tältä osin vahingot menevät hävikin piikkiin. Karhun tekemiä raatoja löytyy luonnosta harvoin, sillä karhu syö saaliinsa melko tarkkaan ja kesämaan aikaan jäljet katoavat maastosta nopeasti. Vahinkoperusteisia poikkeuslupia tulee olla saatavilla ympäri vuoden, jotta ongelmatilanteisiin voidaan puuttua mahdollisimman tehokkaasti.

Suurpetojen osalta Riistakeskus on noudattanut käytäntöä, jonka mukaan vahingonkärsijän on odotettava vähintään kolmen poronraidon löytymistä kunkin petoyksilön jäljiltä saadakseen kyseiselle yksilölle poistoluvan. Menettely ei voi olla perusteltu tilanteessa, jossa odottelusta huomattavan osan kustantaa vahingonkärsijä itse. Lisäksi ahman poikkeuslupien osalta Korkein hallinto-oikeus linjasi vuosikirjapäätöksessään KHO 2020:31, että Suomen riistakeskuksen päätökset koskien ahman poistolupia Natura 2000 -alueilla, joiden suojeluperusteena on ahma, edellyttävät luonnonsuojelulain 65 §:n mukaisen Natura-arvioinnin tekemistä. Arvioinnissa tulee tieteellisin perustein selvittää vahinkoperusteisella poikkeusluvalla tehtävän ahmayksilön tai yksilöiden poiston vaikutus Natura 2000 -alueen suojeluperusteena oleviin luonnonarvioihin. Ahma on suojeluperusteena suurimassa osassa pohjoisen Natura-alueissa ja pääosa ahman aiheuttamista porovahingoista syntyy kyseisillä Natura-alueilla. Luvan hakijalta vaaditaan poikkeusluvan liitteeksi Natura-arviointi. Natura-arvioinnin tekeminen on työlästä ja aikaa vievää. Myös pakolliset lausuntokierrokset vievät runsaasti aikaa ja vahinkoja tapahtuu sillä välin koko ajan lisää. Natura-arviovaatimuksen takia merkittävä osa viime vuoden luvista jäi käyttämättä. Lisäksi Pohjois-Suomen hallinto-oikeus totesi 29.6.2022 tekemissään päätöksissä, ettei kaksi Suomen Riistakeskuksen tammikuussa 2021 myöntämää lupaa ollut lainmukaisia puutteellisen Natura-arvioinnin takia. Nämä päätökset tulevat näkymään ahman poikkeuslupien saannissa ja ahman aiheuttamien porovahinkojen määrissä tulevana talvena. Samaan aikaan ahmojen suojelu Suomessa on hyvin onnistunutta ja ahmakanta jatkaa kasvamistaan vuosi vuodelta. Näillä menettelyillä vahinkokertymiä on mahdotonta kontrolloida riittävän nopeasti. Petopolitiikkaa on välttämätöntä uudistaa ja joustavoittaa vahinkokertymien hillitsemiseksi. Ahma on saatava tehokkaan poistolupakäytännön piiriin. Tavoitteena tulee olla petojen aiheuttamien vahinkomäärien lasku. Tämä tarkoittaa petokantojen joustavampaa kontrollointia poronhoitoalueella.

Paliskuntain yhdistys esittää maa- ja metsätalousvaliokunnalle, että se edellyttää maa- ja metsätalousministeriötä sekä ympäristöministeriötä aloittamaan toimet petopolitiikan uudistamiseksi ja joustavoittamiseksi, jotta vahinkokertymiä on mahdollista tosiasiallisesti hillitä.

PALISKUNTAIN YHDISTYS

Anne Ollila
toiminnanjohtaja

alj/mba/ao